

juudesta. He ovat onnistuneet saamaan tietyn statuksen (pakolainen, paluumuuttaja) ja päässeet Suomeen. Millä tavalla he onnistuvat elämään Suomessa, on teema, johon tutkija jokaisen luvun lopussa palaa ja omistaa viimeisen luvun tämän asian käsittelylle kokonaan. Kahden mielenkiintoisen näkökulman, ”maiseman” ja ”asennon”, tutkimusmetodi kulkee läpi koko aineiston. Maisema toimii mielen peilinä erilaisille kohtaamisille menneisyydessä ja nykyisyydessä sekä konkreettisinä kuvina kotimaisemasta tai ensimmäisinä kohtaamisina suomalaisen maiseman kanssa. Myös ruumiin kohtaamisen maisemat ovat näkyvästi esillä sekä ruumiin kipuna että hyvinä tuntemuksina ja sillä tavalla ruumiillistuneena kokemuksena entisessä ja uudessa maisemassa. Asento on taas käsitteenä tutumpi ruumiin fenomenologisesta tarkastelutavasta. Se havainnollistaa ihmisen suhdetta itseensä ja ympäristöönsä sekä aktiivisena toimijana että viranomaisten tai muunlaisen vallankäyttäjän passiivisena kohteena. Tutkija vie

monien kertomusten tarinaa erinomaisella tarkkuudella eteenpäin, teoretisoi, kysyy ja vastaa. Hän on sympaattinen kertomusten ymmärtäjä ja on onnistunut nivomaan yhteen laajan ja monipuolisen aineiston kirjon kokonaisuudeksi, jota on helppo lukea ja johon on helppo samastua. Tosin tämän lukukokemuksen jälkeen ei ole helppoa olla syntyperäinen suomalainen.

Eeva Pääkkönen

Lähteet:

Geertz, Clifford (1973), *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. New York: Basic Books.

Mucha, Janus (1999), *Dominant Culture as a Foreign Culture: Dominant Groups in the Eyes of Cultural Minorities*, Introduction. – *Dominant Culture as a Foreign Culture: Dominant Groups in the Eyes of Cultural Minorities*. Ed. Janus Mucha: New York: Columbia University Press.

Oksanen, Sofi (2003), *Stalinin lehmät*. Helsinki: WSOY.

nykyaikaan on anakronistista. Nykyvenäjän kehityksen kirjoittaja katsoo alkaneen Pietari Suuren reformeista, ja avain Venäjän ymmärtämiseen löytyy ko. aikakauden historiasta. Kirjoittaja ilmaisee suuren kunnioituksensa 1800-luvun suurille tiedemiehille V.O. Kljštševskille ja P.N. Savitskille, jotka kiinnittivät erityistä huomiota Venäjän luonnonolojen kulttuurivaikutuksiin. Suuruus ja pitkät matkat ovat Venäjän olennaisia piirteitä. Nykyvenäläisen sielu pääsee parhaiten esille pitkistä junamatkoista kertovissa tarinoissa ja lauluissa. Ei voida ajatella Venäjää ilman rautateitä. Amerikkalaisessa kulttuurissa *road movie* on vastaavassa asemassa.

Kansallisuuskysymyksen ja Venäjän suuruuden kirjoittaja liittää toisiinsa. Ei voida ajatella Venäjää ilman suuruutta. Venäläisten ohella myös kansalliset vähemmistöt hyväksyvät ja kannattavat isänmaan suuruutta. Venäläiset koostuvat slaaveista, suomalais-ugrilaisista ja turkkilaisista. Varsinkin Pohjois-Venäjän väestö on juuriltaan suuressa määrin suomalais-ugrilaista. Venäjällä ei kirjoittajan mukaan ole koskaan ilmennyt kansallista sortoa, ja assimiloituminen on ollut rauhanomaista vuosisatojen ajan.

Venäläisten joutuminen vieraan vallan alle mm. Baltiassa on kirjoittajalle vaikea asia. Hän ei hyväksy Baltian ”etnokratiaa” eikä väitetä, että venäläiset olisivat valloittajia Baltiassa. Toisaalta hän myöntää, että Venäjän vähemmistöjen kansallista asemaa pitäisi kohentaa, mutta etnokratia on myös Damokleen miekka, joka uhkaa Venäjän yhtenäisyyttä.

Venäjän yleistä kulttuurikehitystä ei voi verrata Länsi-Eurooppaan, sillä demokratian ja yksilöllisyyden kehityksessä Venäjä on 200 vuotta jäljessä lännestä. Renessanssi ja reformaa-

Kuka ymmärtäisi Venäjää?

V.F. Šapovalov: *Rossijevedenije: Utšebnoje posobije*. Moskva, 2001. 576 s.

Länsimaaisessa ja joskus suomalaisessakin keskustelussa viitataan Fjodor Tjuttševin ilmaukseen, ettei Venäjää voi ymmärtää järjellä eikä sitä voi mitata tavallisilla mitoilla – siihen täytyy vain uskoa.¹ Tällä väitteellä paetaan todellisuutta ja vetäydytään opiskelusta, joka on kaiken ymmärtämisen edellytys.

Viimeisen kymmenen vuoden kuluessa on Venäjästä ja venäläisyydestä ilmestynyt tavattoman paljon eritasoista kirjallisuutta.

Moskovan Lomonosovin yliopiston valtionhallinnon professori V.F. Šapovalov on kirjoittanut perusteellisen ja laajan tutkielman isänmaastaan. Lähteinään kirjoittaja käyttää tieteellisen kirjallisuuden ohella kaunokirjallisuutta, lehtiartikkeleita, musiikkia ja elokuvia. Teos koostuu yhdestätoista pääluvusta, joista kukin on omistettu tietylle venäläisyyden piirteelle. Ensimmäiseksi määritellään venäläisyys kulttuurina. Šapovalovin mukaan yllä lainatut Tjuttševin säkeet on ymmärrettävä oman aikansa protestiksi venäläistä yksinvaltaa vastaan, ja niiden soveltaminen

tio aloittivat lännessä kehityksen, johon vasta Pietari Suuri vei Venäjän. Maassa ei voida puhua yrittämisen traditiosta. Yrittäjyys pääsi alkuun 1800-luvun lopulla suurkaupungeissa ja Keski-Venäjän teollisuusalueilla, mutta bolševikit lopettivat sen. Nykyinen Venäjä kärsii yrittäjyyden heikkouksista, joita ovat vastuuttomuus ja korruptio. Kirjoittaja on länsimäinen eikä syytä länttä salaliitosta kommunismin tuhoamiseksi kuten monet vanhemman polven venäläiset filosofit.

Mielenkiintoinen ja ansiokas on kirjoittajan kuvaus venäläisestä työstä. Hän katsoo ”oblomovilaisuuden” johtuvan monesti ihmisen voimattomuudesta luonnon ja byrokratian edessä. Neuvostovaltion pahimpana seurauksena hän pitää työmoraalin häviämistä. Tämän jokainen Neuvostoliitossa oleksellut havaitsi. Myönteinen suhde työhön syntyy vasta pitkän ajan kuluessa, kun ihmiset saavat nauttia työn hedelmistä.

Työmoraalin lisäksi luottamus sanaan erottaa venäläiset läntisestä, erityisesti luterilaisesta kulttuurista. Sana ei ole sitä mitä se ulkoisesti ilmaisee. Puheella on enemmän liturginen kuin konkreettinen merkitys. Nykyään varsinkin amerikkalaiset liikemiehet tuskastuvat, kun lupaukset ja aikataulut eivät pidä Venäjällä.

Omassa luvussaan kirjoittaja tarkastelee Venäjän ja lännen suhteita kysyen, voiko länsimaalainen ylipäänsä ymmärtää Venäjää ja venäläisiä. Ymmärtämättömyyteen hänellä on kolme syytä. Ensiksi kieli ja kirjoitus muodostavat olennaisen lännen ja Venäjän välisen esteen. Toisena on Venäjän pakanallis-ortodoksinen uskonto ja kolmantena lännen tahtoon ja järkeen perustuva elämäntapa. Venäläinen toimii sydämen ja mielikuvituksen mukaan. Yhteisymmärrys syntyy, kun nämä esteet tiedostetaan ja ylite-

tään. Šapovalovin mukaan useimpien länsimaalaisten Venäjän-tuntemus jää myytiin asteelle. Niin varmasti, mutta voitaisiin myös kysyä, ymmärtävätkö venäläiset länttä? Se on kuitenkin toinen kysymys.

Lännessä usein hellityn käsityksen venäläisten kollektiivisuudesta kirjoittaja tyrmää täysin. Sekä maaorjuuden luoma kollektiivisuus että kommunismin aikaiset kommuunit olivat kaikkien inhoamia järjestelmiä. Jos kollektiivisuus olisi venäläisille luonteenomaista, eivät talonpojat olisi halunneet omaa maata ja kaupunkilaiset asuisivat edelleen sulassa sovussa ”kommunalkoissa”.

Teoksen positiivisena piirteenä on kriittisyys erilaisia Venäjän traditioita ja kommunismin aikaa kohtaan ja erityisesti se, ettei kriittisyys muutu katkeruudeksi ja kyynisyydeksi. Teoksen loppuluvussa *Venäjä maailman valtioiden yhteisössä* kirjoittaja katsoo Venäjän edelleen olevan suurvalta, jonka on oltava päätämässä maailman asioista. Alueellisesti suurena ja raaka-aineista rikkaana maana Venäjällä on paljon annettavaa maailmalle. Eri-

tyisen tärkeätä on yhteistyön rakentaminen Saksan johtaman Länsi-Euroopan kanssa. Konkreettisenä yhteistyön välineenä on Venäjän mahdollisuudet tarjota Länsi-Euroopalle energiaa Itämeren väylää pitkin. Venäjän on kuitenkin aina toimittava omien geopoliittisten etujensa mukaan.

Uuden Venäjän on toimittava Pietari Suuren ja Katriina II:n määrittelemien suuntaviivojen mukaan. Sotilaallisesta voimasta on myös huolehdittava eikä armeijaa saa päästää rappiolle.

Kokonaisuutena Šapovalovin teos on erinomainen syväluotaus venäläisyyteen, ja toivon sen kulluvan länsimaisten lukijoiden käsissä. Olisi jo korkea-aika päästä eroon tavasta tulkita Venäjää pelkästään 1800-luvun kirjallisuuden, kuten Gogolin, Dostojevskin tai de Custinen mukaan. On olemassa runsaasti modernia venäläisyyttä käsittelevää kirjallisuutta, johon on tutustuttava.

Alpo Juntunen

I Ks. esim. Arto Luukkanen:
Hajoako Venäjä? Helsinki
2002, s. 11.

Itäinen Keski-Eurooppa hakee hahmoaan

Nyysönen, Heino (toim.): Itäinen Keski-Eurooppa vuonna 2004. Kikimora Publications. 2004.

Heino Nyysösen toimittama kirja *Itäinen Keski-Eurooppa vuonna 2004* tarjoaa faktapohjaisen katsauksen neljän Visegrádmaan – Puolan, Slovakian, Tšekin ja Unkarin – poliittiseen kehitykseen 1990-luvulla. Kirjan artikkelit ovat kirjoittaneet Kazimierz Musiał Puolasta, Mirosław Lehečka Tšekin tasavallasta, Katalin Miklóssy Unkarista ja Heino Nyysönen, jonka ar-

tikkeli käsittelee Slovakiaa. Kirjan painopiste on puoluepoliittisessa kehityksessä ja lähestymistapa tapahtumia kertaava. Tarkoituksena on ollut luoda helposti lähestyttävä ja konkreettinen teos. Kirjan artikkeleissa kuitenkin nousee esiin toistuvia piirteitä, jotka olisivat mahdollistaneet selkeän näkökulman ottamisen ja laajemman teoreettisen pohdinnan itäisen Keski-Euroopan kehityksestä ja nykytilasta kommunismin romahtamisen jälkeen.

Kirjasta löytyy yksi selkeä kannanotto: itäistä Keski-Eurooppaa arvioidaan samoin krii-